

Arkeologisk förundersökning

**Fornlämning Östra Vingåker 222 och 223. Fastigheten Sjöholm 2:2, Östra Vingåkers socken,
Katrineholms kommun, Södermanland, Södermanlands län**

SAU rapport 2018:17

Kerstin Westrin

Luvsjön

Arkeologisk förundersökning

**Fornlämning Östra Vingåker 222 och 223. Fastigheten Sjöholm 2:2, Östra Vingåkers socken,
Katrineholms kommun, Södermanland, Södermanlands län**

SAU rapport 2018:17

Kerstin Westrin

SAU rapporter 2018:17
ISSN 1652-9448
©SAU 2018

UTGIVNING OCH DISTRIBUTION

Societas Archaeologica Upsaliensis
Thunbergsvägen 5B, 752 38 Uppsala
post@sau.se
www.sau.se

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr och datum för tillstånd:

431-1387-2018, 2018-05-23

SAU:s projektbeteckning: Luvsjön 2221

Företagare: Katrineholms kommun

Belägenhet

LANDSKAP: Södermanland
LÄN: Södermanlands län
KOMMUN: Katrineholm
SOCKEN: Östra Vingåker
FASTIGHET: Sjöholm 2:2
FORNLÄMNING: Östra Vingåker 222 och 223
KOORDINATER: x:6540089 y:566013
HÖJD: 40–50 m ö h

Undersökningen

TYP AV UNDERSÖKNING: Förundersökning
DATUM I FÄLT: 2018.05.04–2018.05.07
UNDERSÖKT YTA: 0,8 hektar
KOORDINATSYSTEM: SWEREF 99 TM
HÖJDSYSTEM: RH2000
INMÄTNINGSSYSTEM: RTK-GPS

Personal: Kerstin Westrin, Fredrik Thölin

Fynd förvaras: Inga fynd påträffades

Arkivmaterial: Förvaras i SAU:s lokaler i väntan på fyndfördelningsbeslut

Omslagsbild: Vy över förundersökningsområdet fotograferat mot norr av Fredrik Thölin

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriet Medgivande MS2007/04080

Digitala planer: Kerstin Westrin och Emelie Svenman

Lektor: Jonas Wikborg

Layout: ord & form, Gudbrand Klæstad

Tryck: KPH Trycksaksbolaget AB, Uppsala

Innehåll

Sammanfattning 4

Inledning 5

Antikvarisk bakgrund 6

Topografi och fornlämningsmiljö 6

Tidigare undersökningar 6

Undersökningen 8

Metod och genomförande 8

Undersökningsresultat 10

Slutsats och utvärdering 12

Referenser 13

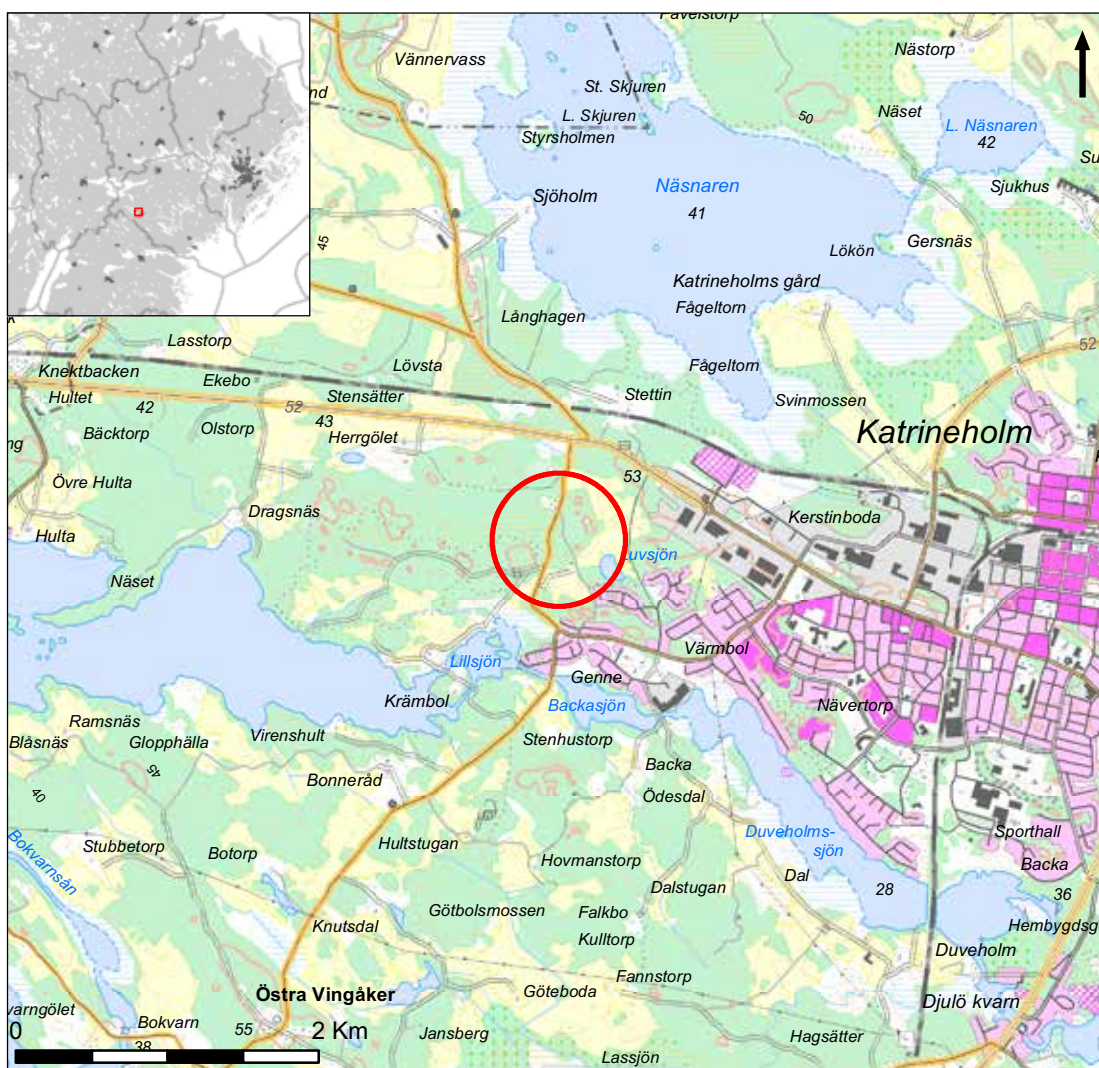
Arkiv- och söktjänst 13

Bilagor 14

Sammanfattning

Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) har utfört en förundersökning (Lst dnr 431-1387-2018) av boplatslämning Östra Vingåker 222 och hägnaden Östra Vingåker 223 inom fastigheten Sjöholm 2:2 i Katrineholms kommun. Förundersökningen omfattade sökschaktning i avgränsande syfte inom Östra Vingåker 222 samt dokumentation av hägnaden Östra Vingåker 223.

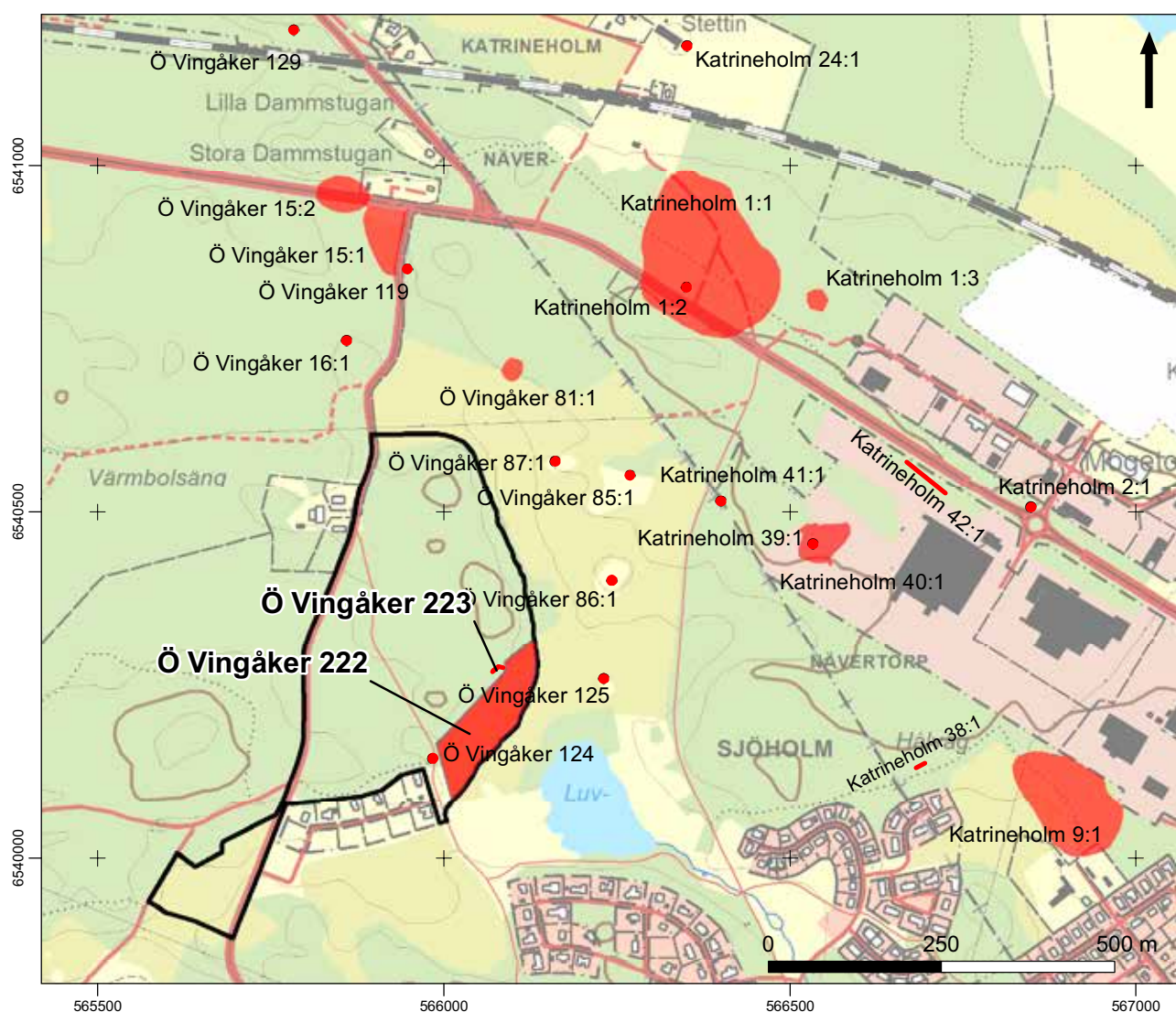
Inom Östra Vingåker 222 påträffades en härdbotten och ett mindre stolphål på utredningen 2017. Vid förundersökningen framkom ännu ett stolphål i anslutning till det från utredningen redan kända. Stolphålen tolkas tillhöra en sentida inhägnad. I den något högre delen av boplatslämningen framkom en handfull mörkfärgningar som tolkas vara spår efter rotbränder. Hägnaden Östra Vingåker 223 rensades fram och kunde då konstateras bestå av sprängsten.

FIGUR 1. Utdrag ur Terrängkartan med undersökningsområdet markerat. ©Lantmäteriet Gävle. Medgivande MS2007/04080. Skala 1:50 000.

Inledning

Katrineholms kommun avser att ta fram en ny detaljplan för delar av fastigheten Sjöholm 2:2 varför en arkeologisk utredning inom detaljplanområdet genomfördes hösten 2017. Vid utredningen påträffades tre lämningar inom fastigheten. Två av dessa lämningar tolkades vara av förhistorisk karaktär, ett mindre stolphål och en hårdbotten. I övergången mellan åkermark och skogsmark påträffades en hägnad i form av en stensträng (Svenman 2018). Detta medförde att Länsstyrelsen Södermanland beslutade (431-1387-2018) om en arkeologisk förundersökning vars syfte var att avgränsa de nypåträffade boplatslämningarna i åkermarken samt avgränsa och dokumentera stensträngen. Undersökningsområdet var 0,8 hektar stort och fältarbetet genomfördes 2018 06 04–2018 06 07.

FIGUR 2. Utdrag ur fastighetskartan med kända och registrerade lämningar i rött. Förundersökningsområdet Ö Vingåker 222 och hägnaden Ö Vingåker 223 markerade med större text.

Antikvarisk bakgrund

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet är beläget väster om Katrineholm intill den lilla sjön med namnet Luv-sjön. Direkt söder om förundersökningsområdet finns ett mindre villaområde med samma namn som sjön. Det aktuella området ligger i äldre åker/hagmark som sluttar mot öster ned mot sjön där marken också blir fuktigare och mer beväxt med starrgräs. Direkt öster om området övergår terrängen i blockrik skogsmark.

I närområdet finns ett antal kända och registrerade fornlämningar från olika tidsskeden under stenåldern, exempelvis Katrineholm 1:1-3 och Östra Vingåker 15:1 (FMIS). Övriga registrerade lämningar i förundersökningsområdets närhet är av senare datum och utgörs av övriga kulturhistoriska lämningar som Östra Vingåker 119, en kolningsanläggning, samt 87:1 som är en lämning efter en lägenhetsbebyggelse.

Tidigare undersökningar

Flera undersökningar av stenåldersboplatser har gjorts i trakterna runt Katrineholm. Den stora boplatzen Katrineholm 1:1, även kallad Mogetorpboplatzen, delundersöktes redan på 1930 talet.

Bland annat frilades en husgrund och det påträffades fynd av till exempel stenyxor och mejslar (FMIS).

FIGUR 3. En del av stenåldersboplatzen Katrineholm 1:1 som skimtar bakom en informationsskylt om platsen, fotograferat mot nordväst av Kerstin Westrin.

De nu aktuella fornlämningarna Östra Vingåker 222 och 223 framkom vid en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 hösten 2017. Vid utredningsschaktningen i åkermarken påträffades två anläggningar (A349 och 420) där A349 tolkades som ett stolphål och 420 som en härdbotten. Stolphålet påträffades i den lägre och fuktigare södra delen av området och härdbotten på det högre mittpartiet, inte långt från skogskanten. Dessa två lämningar har registrerats som fornlämning Östra Vingåker 222. Intill det som på en historisk karta från slutet av 1700-talet utgör en väg till ”hemmanet Amsterdam”, och också är dåvarande gräns mellan åkermark och skog, påträffades vad som tolkades som en hägnad i form av stensträng, Östra Vingåker 223 (Svenman 2018).

Undersökningen

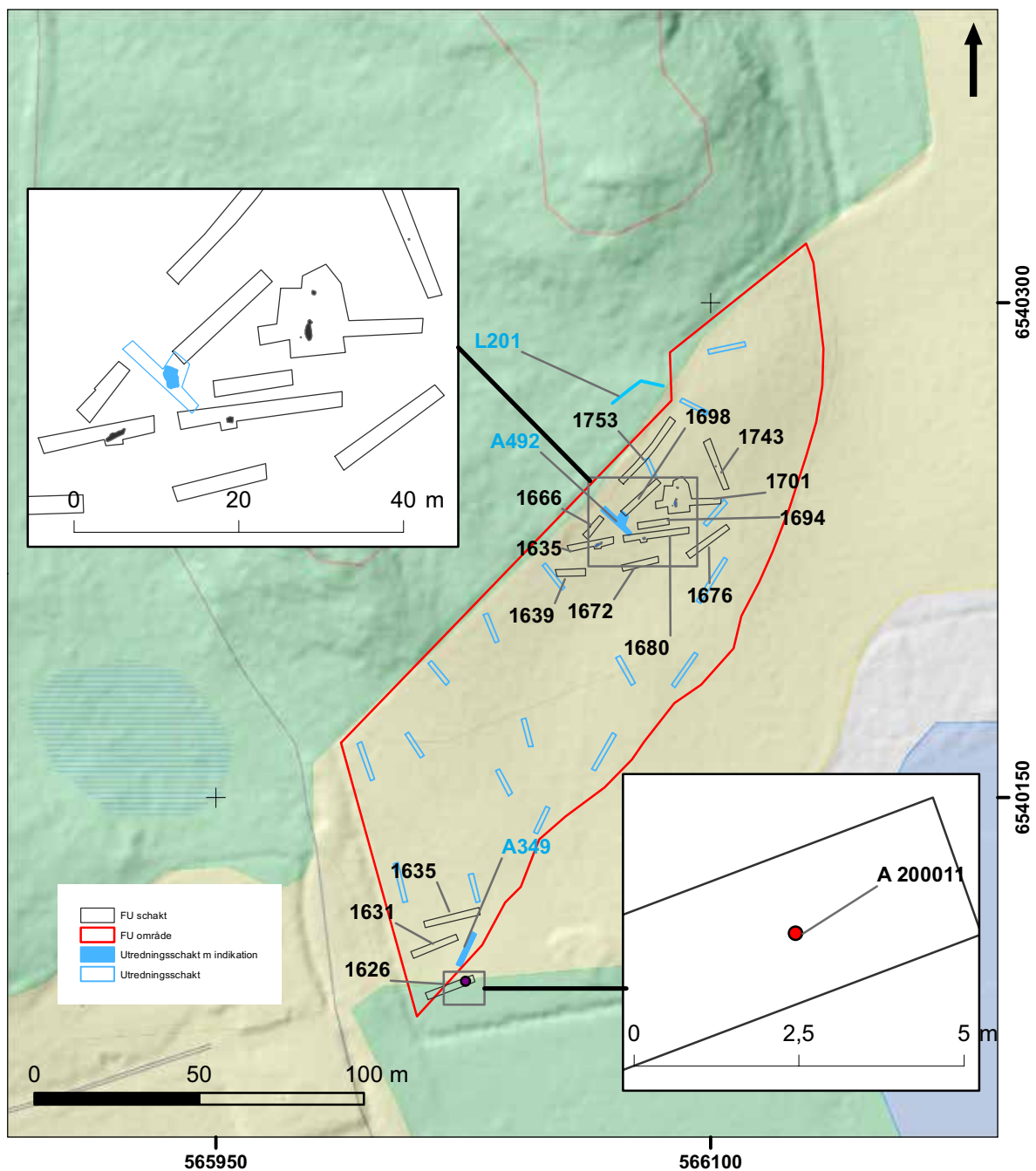
Metod och genomförande

Förundersökningen utfördes genom sökschaktning med grävmaskin i åkermarken. Schakten grävdes i anslutning till de två ovan nämnda anläggningarna, stolphålet och hårdbottnen, som framkom vid utredningen. Schakten grävdes med en och en halv skopbredd, vilket motsvarar två meters bredd, och utökades ytterligare i anslutning till påträffade mörkfärgningar. Samtliga schakt mättes in med RTK-GPS, fotodokumenterades och beskrevs i text.

Vid stensträngen genomfördes en slyröjning som ombesörjdes av Katrineholms kommun. Därefter rensades fornlämningen fram med fyllhammare och fotodokumenterades.

FIGUR 4. Stensträngen Östra Vingåker 223 efter att den rensats fram. Fotograferat mot NV av Kerstin Westrin.

FIGUR 5. Resultatkarta efter förundersökningen med utredningens lämningar markerade med respektive ID i blå text. Skala 1: 2000.

Undersökningsresultat

Inom åkermarken som utgör Östra Vingåker 222 öppnades totalt 14 sökschakt. Tre schakt grävdes i anslutning till utredningens påträffade stolphål A349. Tillsammans motsvarar de tre schakten cirka 100 kvadratmeter. Vid hårbotten, utredningens A420, grävdes elva schakt på sammanlagt cirka 375 kvadratmeter (se figur 5).

I ett av förundersökningsschakten i det södra, lägre liggande området framkom ett mindre stolphål (A20011). Stolphålet var cirka 0,2 meter i diameter och i fyllningens fanns välbevarat trä. Stolphålet påträffades i uppgrävda massor från ett intilliggande dike, och tolkas således som stratigrafiskt yngre än detta. Då diket var spikrakt uppfattas det vara maskingrävt. Denna iakttagelse, i kombinationen med förekomst av trärester efter stolpen, medför att stolphålet antas tillhöra en sentida hägnad.

FIGUR 6. En av de mörkfärgningar (1725) som påträffades vid förundersökningen vilka tolkas som rester efter rotbränder. Fotograferat mot norr av Fredrik Thölin.

I det högre belägna partiet vid utredningens hårbotten framkom sex mörkfärgningar (A1651, 1688, 1717, 1725, 1738, 1747) i fyra av schakten. I samtliga fanns det mer eller mindre sot och kol. Storleken varierade från 0,3 till 1,5 meter i diameter. Formerna var av skiftande slag, men tre var oregelbundna och övriga tre mer rundade. Efter att en av dessa mörkfärgningar undersökts, och det kunde konstateras att botten var mycket oregelbunden och att vissa kolbitar i fyllningen omgavs av bark, tolkades den som en rest av en rotbrand. För att kunna utesluta att inte någon av de övriga mörkfärgningarna utgjorde spår efter förhistoriska mänskliga aktiviteter undersöktes även dessa. Samtliga tolkas som rester efter rotbränder.

FIGUR 7. Samma mörkfärgning (1725) som i figur 6 men nu efter att den undersöks. Fotograferat mot norr av Fredrik Thölin.

Efter att sly röjts och handrensning utförts på stensträngen framgick det att denna bestod till 95 procent av sprängsten. För att utesluta att denna sten lagts ovanpå en äldre hägnad togs de övre stenarna bort på en mindre del och det kunde konstateras att så inte var fallet.

FIGUR 8. Närbild på den sprängsten som stensträngen Östra Vingåker 223 till största delen är uppbyggd av. Fotograferat av Fredrik Thölin.

Slutsats och utvärdering

Förundersökningens syfte var att avgränsa boplatslämningen Östra Vingåker 222 och dokumentera stensträngen Östra Vingåker 223. Förundersökningen har inte kunnat påvisa fler lämningar av boplatsskikt inom den förstnämnda. Den anläggning som vid utredningen tolkades som en härdbotten (utredningens A420) omgavs av ett antal mörkfärgningar vilka tolkas som spår efter rotbränder. I förundersökningsområdets sydvästra del påträffades ytterligare ett stolphål i anslutning till det som påträffats vid utredningen (utredningens A349). Efter att ha undersökts kunde det dock konstateras vara sentida. Stensträngen Östra Vingåker 223 består av sprängsten, sannolikt från sten som tagits bort från den intilliggande åkern. Efter att en mindre del sten tagits bort kunde det konstateras att ingen äldre hägnad fanns under.

Utöver den härd som undersöktes vid utredningen har den nu genomförda förundersökningen inte kunnat påvisa ytterligare förekomst av fornlämning inom det aktuella området.

FIGUR 9. Del av Östra Vingåker 222 med förundersökningsschakt, fotograferat mot SV av Kerstin Westrin.

Referenser

Svenman, E. 2018. *Luvsjön*. Utredning etapp 1 och 2. Sjöhol 2:2, Östra Vingåkers socken, Katrineholms kommun, Södermanland. SAU rapport 2018:11.

Arkiv- och söktjänst

FMIS Fornsök, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Historiska kartor, Lantmäteriet <http://www.lantmateriet.se>

Kartreferenser

Åtgärd	Akt	Karta	Förrättnings år	Arkiv
Delning av skog	C104-72:2	Ö:a Vingåkers sn, Sjöholm nr 1	1783	Lantmäteristyrelsens arkiv

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt ID	Storlek kvm	Huvudinnehåll	Indikation	Notering
1626	37,7	Lera	Ja	A20011
1631	30,1	Lera		
1635	36,9	Lera		A1651 (Utgår)
1639	19,0	Silt		
1643	28,0	Silt	ja	Breddades vid A1651 (Utgår)
1666	15,2	Silt		
1672	21,5	Silt		
1676	28,1	Silt		
1680	40,0	Silt	ja	Breddades vid A1688 (Utgår)
1694	18,1	Silt		
1698	29,7	Silt		
1701	94,8	Silt	ja	Breddades vid A1717, A1725, A1738 (Samtliga utgår)
1743	31,6	Silt		A1747 (Utgår)
1753	48,9	Silt		

